

ФІЛОСОФІЯ СУСПІЛЬСТВА ТА СУСПІЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

УДК 930.1(477)+161.1

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2021-1-4>**Аксьонова Віра Ігорівна**

доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук
Льотної академії
Національного авіаційного університету
вул. Добровольського 1, Кропивницький, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9615-9339

Скловський Ігор Зіновійович

доктор філософських наук,
доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
вул. Старопортофранківська 26, Одеса, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2594-8741

ПОСТНЕКЛАСИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ МОДЕЛІ КОНВЕРГЕНТНОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

У статті автор намагається подолати поверхневий аналіз процесу українського націєтворення (навіть невігластво окремих філософів та багатьох політиків) стосовно історичності народу, який нібито пізно вийшов на цивілізований шлях і порівняно довго завершує процес соціокультурних змін і демократично-патріотичних перетворень. Завдяки новій індуктивній метафізики посилюється громадське усвідомлення (де переплелися світські і християнські риси), гностичні й езотеричні прозріння. Спекулятивна, дедуктивна метафізика не дозволяє адекватно зрозуміти духовний зміст соціокультурних подій сьогодення або визначити реальний шлях подолання стереотипів «перманентного бунтарства мас», оскільки навіть на Заході «філософські шукання» загрузли у сипких пісках загального скептицизму. Правочинна різноманітність поглядів поступалася місцем некритичному плюралізму, браку віри в існування істини. Певні концепції життя, які походять зі Сходу, позбавляють істину абсолютного характеру.

Метафізичний контекст постнекласичної методології моделі конвергентного суспільства України зумовлює якісне осмислення духовною елітою громадських соціокультурних цінностей суспільства часто-густо під впливом сусідів із Заходу. Європейська цивілізація спроможна виявити духовні можливості через поняття «Ното Liber» – фундамент еволюційного підходу до постмодерної особистості як до цивілізованого громадянина. Цивілізаційний злам як у світовому соціокультурному просторі конвергентного суспільства, так і в українському, свідчить про те, що реалізувати свої потенції можна лише через громадські вимоги, які засвідчують рівень метафізичного розуміння філософії свободи, що поєднується як із носіями культури конвергентного суспільства, так і зі звільненням громадянина від обожнювання адміністративних або революційно-охлократичних (як їх антиподів) сил суспільства.

Посилюється авторитет методології, організаторів філософської освіти, скерованість на вдосконалення моральних та професійних якостей молодих людей, які із зацікавленням засвоюють знання, його гуманітарні, прикладні, фундаментальні підстави, адже усвідомлюють аксіологічну значущість та необхідність захисту аксіом цивілізованого буття, надійності

підготовки спеціалістів. Завдання освітнього подолання фрагментарності процесу реформування потребують від творців інтелект-продукту компетентності в галузі освіти. Позитивні результати керівництва галуззю освіти можливі лише тоді, коли галузь очолюють не тільки авторитетні політики, а й ті з них, які без піаракцій комунікують із громадою, мають спільні дії з інтелект-середовищем, зі студентством патріотично-професійного напрямку. Діалог треба вести в значенні концепції софократії – «тяжкого перехідного стану», після якого з'являється «громадянське прозріння», вміння знайти порозуміння в соціумі.

Ключові слова: софократія, конвергентне суспільство, метафізика освіти, інформаційне «суспільство знань», філософія свободи, цивілізований громадянин, цивілізаційна свідомість, громадянська шляхетність.

Вступ. Метафізика націєтворення, поєднуючи у софократії наукове, історичне, соціокультурне знання та віру, має системно-структурний сенс, щоб приборкати хаос і нестабільність у сучасному конвергентному суспільстві України. Не дивно, що в сучасному світі сформувалася позиція недовіри до великих пізнавальних можливостей людини» (М. Бердяєв, Іван-Павло II, Х. Ортега-і-Гасет). Релігійне осмислення свідомості людини, її духу полягає в тому, що методологія освіти повинна зробити системно-функціональний та структурно-логічний аналіз феноменів національного характеру, створити надію на дієвість становлення української політичної нації, яка поєднує суб'єктність різноманітних історичних етносів як носіїв найвищих ідеалів.

Цивілізований аспект софократії як антропологізм свободи виявив необхідність подолання наслідків «войовничо-соціологічного підходу» до «філософії конкретної національної ідеї», що відобразилась у вітчизняній історіографії (В. Аксьонова, Е. Борінштен, М. Попович, С. Плохий, В. Табачковський) та працях зарубіжних спеціалістів із філософії історії (С. М. Коен, Н. Хинске). Дослідники адекватно представляють в історіографії розгляд суб'єктності країн у площині громадського подолання феномену «бунту мас» (Х. Ортега-і-Гасет) [5] в аспекті нейтралізації тоталітарної загрози носіїв войовничого націоналізму правого або лівого тлумачення – «етнічних чисток» у СРСР та його сателітів. Суб'єкт націєтворення відображає рівень громадського розуміння етноконфесійних сенсів ідеї його буття (М. Бердяєв) [1], протистояння містицизму та традиціям середньовічної схоластиці, оскільки зіпсований нетолерантністю дух суперрадикалізму оминає громадські прозріння (Сократ, Св. Георгій, М. Екхарт, М. Гоголь, Т. Шевченко, Я. Бьоме, І. Франко, К. Войтила, Іван-Павло II).

Складні процеси становлення українського етносу розглянуті у філософсько-історичних розвідках сучасних науковців (В. Аксьонова, Е. Борінштейн, І. Скловський). У польській (Я. Корчак) та вітчизняній філософській літературі в аспекті демократизації національного буття (М. Попович, С. Плохий) відповідь у «дусі етнічної толерантності» (В. Аксьонова відп. викон., Е. Борінштейн – автор проекту) або «культури примирення в Україні» (О. Довгополова) відображає історичні аспекти змін звичайних та надзвичайних форм, зокрема в неотомізмі, коли визначається отець Іван-Павло II, який добровільно взяв на себе історико-філософський захист істини, намагався зробити свій внесок у посттоталітарний час за філософією неотомізму як теоретичної підстави підходу конвергентного європейського суспільства до діалогу з постмодерною особистістю, відобразив «згасання» конфронтації віри і розуму [4; 9; 10].

Властивості складного та суперечливого змісту філософем історії необхідні для відродження сучасної онтології, щоб побачити суворі реалії буття на Сході, що значно підвищує інтегративний характер оцінки Вічносущого як Судді щодо суперечностей громадянської життєдіяльності, виявляє софократично-аксіологічний вимір європейських правил цивілізаційного зміцнення духовної цілісності процесу націєтворення українського народу на цивілізаційному зламі [4; 7; 10], відкинувши «зачарування» софістиком деяких популістів-псевдолідерів (Стивен М. Коен «Война с Россией?», 2018).

Мета та завдання. Мета статті – розкрити постнекласичну модель конвергентного суспільства України в європейському контексті.

Результати. Філософи порушують доволі складне питання: чи є цей іманентний світ трансцендентним для кожної людини? Коли йдеться про «Царство Боже всередині нас», то вихо-

дить, що в іманентності, яка нас оточує, ймовірно, існує віртуальне як трансцендентне, що зв'язує людину, народ «по руках та ногах» або ж робить абсолютно вільними, але лише у тому разі, якщо духовна еліта зумовлює актуальність дій. Дух Вічносущого в розумінні сенсу буття виявляють нащадки Івана-Павла II, Кобзаря і Каменяра. вільний аналіз української дійсності доповнює шляхетне аргументування захисту сенсу національної ідеї як «сім'ї великої, вільної, нової», виявляється громадський вектор подолання стереотипів духовного невігластва.

Види запобігання екстремальним ситуаціям у світі невизначеності (криза глобальна перехрещується з необхідністю національного відродження соціуму, зокрема на тлі пандемій), повільний перехід «Номо Confusus» – нового виду людини – «Человека растерянного» – до нової цифрової реальності «цивилизации праздности» (Т. Чернігівська, «Как научить мозг учиться», 2015) мають бути пов'язані з адекватним розумінням складних процесів становлення всебічно розвиненої особистості у цифрову добу. Недарма стародавні елліни говорили: «Те, що вас шукає, і є те, що ви шукаєте». І фраза «Пізнай самого себе» була вирізана над входом до святилища Аполлона в Дельфах. Ареопаг (демократичний суд у Стародавній Греції) засудив на смерть наймудрішого з людей – Сократа – за те, що він як філософ почав «свій бунт» із пізнання буття саме із себе, паралельно пов'язуючи власну волю з пробудженням у нащадків жаги до свободи пошуків добра, милосердя, з пошуком власних стилів спілкування, оскільки вважав за вищу цінність усвідомлення молоддю значущості власного морального існування [1], що зможе розв'язати проблему повернення поваги до чеснот власного духу. Якщо дивитись в історичній ретроспективі на світові події, які супроводжували будь-яку глобальну кризу соціальних відносин, можна зазначити, що все починалось із руйнування духовних скрижалей, національних традицій, тому можна побачити загальні тенденції «суцільної вестернізації», що передують кризі соціальних ідеалів і супроводжують її [4]. Так, головною причиною падіння Радянської імперії була втрата державної освіти і духовності суспільства, його деморалізація, неповага до прав людини, громадянина, політичної нації на самовизначення, що призвело до серії другорядних наслідків, які погіршують сприйняття соціокультурної інформації. Це відобразилось, наприклад, на ідеологемі «контрреволюційні народи», до яких у сталінській імперії зараховували поляків, західних українців – учасників руху ОУН-УПА, кримських татар, польський римо-католицизм, сіонізм, євреїв тощо. «Жодній групі не прийшлося гірше, ніж євреям, які зазнавали нападів з усіх боків (починаючи з антисемітських погромів із часів царату – В.А.). На рахунку білих було до 20% погромів, червоних – до 10, повстанських отаманів – до 25, військ Петлюри – до 40 (найбільше за роки (громадянської – В.А.) війни). Єврейська молодь масово вступала до лав Червоної армії. Погроми 1919 року поклали край українсько-єврейському альянсу перших місяців революції» (С. Плохій).

Спекулятивна, дедуктивна метафізика більшовизму втратила кредит довіри, але у західних дослідників з'являється загальний інтерес до індуктивної метафізики, що оперує такими субстанціальними поняттями, як «національне життя», «історичний час», «історичний етнос», «політична нація», «модель оптимальної демократії», що з'являється завдяки системному підходу до інформаційних проблем, відтворює адекватні надії на Сході, які виникають у конвергентному суспільстві «української цивілізації». Реформатори впевнені у можливості цивілізовано діяти у душі софократії, попри «закон штучного відтворення хаосу глобальних систем» [8].

Уміння втілювати еталон постнекласичної філософії допомогло у свій час почати реформування сталінської структури влади, що припускає розширення знань і досвіду людини внаслідок духовної продукції та спілкування з «Волею всесвіту» через духовних представників історичної нації, оскільки ідеї постнекласики мають вітчизняну основу, більш органічно пов'язують емпіричний матеріал із його науковою та релігійною інтерпретаціями [10].

На цивілізаційному зламі метафізика пізнання саморегуляції у суспільстві колишнього сателіта неосталінізму повинна формувати гідність етнокультурного розуміння громадянської позиції (Н. Хинске, «Между Просвещением и критикой разума. Этюды о корпусе логических

работ Канта», «Критика чистого розуму и сфера свободы для веры, 1995). Філософія свободи зміцнює цивілізаційність духовної еліти, акцентує увагу на тому, що її часто-густо профанують нестійкі (штатні) представники «футурологічних західних обривів». Але позитивним є те, що в Україні активно відроджується громадська повага до принципів саморегулятивності, громадської стурбованості про зміцнення методологічних підстав етнокультури як надійного підґрунтя освітньої реформи, збереження духовності української політичної нації, яка своєю волею поглиблює шляхетність думок творчої меншості, демонструючи конструктивну силу власних інтересів та потреб. М. Бердяєв уважав, що профанація національного духу як витвір масового суспільства є здатністю викривити освітню підготовку справжнього мультикультурного патріота, що буде мати в стосунках із Європою цивілізаційні наслідки [1].

Висновки. Концепція софократії є новим цивілізаційним кроком нащадків Сократа в майбутнє. «Воля всесвіту» для реформ інформаційного «суспільства знань» є позитивним зміцненням у кожному освітньому закладі свого професійно-педагогічного, громадського та духовного обличчя, коли творча людина все своє життя продовжує пошук сенсу буття, готує мозок до навчання в умовах цифрової доби. На цивілізаційному зламі вищий навчальний заклад є реальним чинником філософського і професійного формування соціальної надійності за будь-яких екстремальних умов. Але без філософії надії, без рішучої відсічі войовничому невігластву радикалів зі Сходу чи Заходу не може бути оптимізації освітніх процесів. Тільки через досягнення європейського рівня академічних свобод, прагматику теорії софократії Міністерство освіти і науки може допомогти становленню компетентності, моральної та духовної культури реформаторів-чиновників, забезпечивши успіх задекларованого переформатування освітніх процесів в умовах глобальної світоглядної трансформації картини світу.

Список використаних джерел

1. Бердяев Н.А. Человек и машина (проблема социологии и метафизики техники). *Вопросы философии*. 1989. № 2. С. 147–162.
2. Боринштейн Є.Р. Особливості соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства : монографія Одеса : Астропринт, 2006. 400 с.
3. Корчак Я. Дитя людське. Обрані твори/переклад з польської С.В. Петровкська (упоряд.). Київ : Дух и Литера, 2007. 536 с.
4. Культура примирення: нова історична свідомість в Україні. Одеса : Фенікс, 2015. 274 с.
5. Ортега-і-Гассет Х. Вибрані твори/пер. з ісп.; передмова В. Табачковський. Київ : Основи, 1994. 420 с.
6. Плохий С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. С. 298–299.
7. Проблеми сутності свободи: методологічні та соціальні виміри. Матер. наук.-теор. конф. / Редкол: М.В. Попович, В.С. Пазенок. Київ : НАН України. Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди, 2007. 255 с.
8. Скловський І.З. Екологічний імператив – відтворення шляхетно- козацьких рис української еліти у наймодерністському контексті академічної футурології. *Інтелігенція і влада*. Одеса : Одеський національний політехнічний університет. 2003. С. 156–167.
9. Яворский М. Януш Корчак / пер. с польск. Варшава : Интерпресс, 1984. 146 с.
10. Fides et Ratio Святішого отця Івана-Павла II до єпископів Католицької Церкви про співвідношення віри и розуму. Енцикліка (фрагменти). *Всесвіт*. 2001. № 5–6. С. 3–14.

References

1. Berdyaev N.A. (1989). *Chelovek i mashina*. [Man and machine (the problem of sociology and metaphysics of technology)]. Moskva.
2. Borinstein E.R. (2006). *Ocoblivosti socioculturalnoy transformacii suchasnogo ukrainckogo suspilstva*. [Features of socio-cultural transformation of modern Ukrainian society]. Odesa.
3. Korchak J. (2007). *Ditya ludcke*. [The human child. Selected works / translated from Polish by SV Petrovka (order)]. Kyiv.
4. (2015). *Kultura primirenya:nova ictorichna cvidomist v Ukraini*. [Culture of reconciliation: a new historical consciousness in Ukraine]. Odesa.

5. Ortega y Gasset H. (1994). *Vibrani твори*. [Selected works] / trans. from Spanish; foreword by V. Tabachkovsky. Kyiv.
6. Plohy S. (2016). *Brama Evropi*. [Gate of Europe. History of Ukraine from the Scythian wars to independence]. Kharkiv.
7. (2007). *Problemi sutnosti svobody: metodologichny ta socialny vimiri*. [Problems of the essence of freedom: methodological and social dimensions. Mater. scientific-theoretical conf. / Editor: MV Popovich, VS Pazenok.] Kyiv.
8. Sklovsky I.Z. (2003). *Ekologichny imperative-vidtvorenya shlyahetno-kozatskikh ric ukrainckoy elit u naimodernistckomu konteksti academichnoy futurologii* [Ecological imperative – reproduction of noble Cossack features of the Ukrainian elite in the most modernist context of academic futurology]. *Intelligentsia and power*. Odesa
9. Yavorsky M. (1984). *Jnusz Korczak*. [Janusz Korczak] / trans. from Polish. Warsaw: Interpress, 146 s.
10. (2001). *Fides et Ratio Svyateyshego otcy Ivana-Pavla II do episkopiv Katolitskoy Tcherkvi pro spivvidnoshenya viri i rozumu*. [Fides et Ratio of the Holy Father John Paul II to the bishops of the Catholic Church on the relationship between faith and reason. Encyclical (fragments)]. Kyiv.

Aksonova Vira Ihorivna

Doctor of Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department Professional Pedagogy
and Social Sciences and Humanities
Flight Academy of the National Aviation University
1, Dobrovolskoho str., Kropyvnytskyi, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-9615-9339

Sklovskyi Ihor Zinoviiovych

Doctor of Philosophy,
Associate Professor at the Department of Philosophy, Sociology
and Management of Socio-Cultural Activity
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
26, Staroportofrankovskaya str., Odesa, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-2594-8741

**POST-CLASSICAL METHODOLOGY OF THE MODEL
OF CONVERGENT SOCIETY OF UKRAINE**

Thanks to the new inductive metaphysics, public awareness (where secular and Christian features are intertwined), Gnostic and esoteric insights are intensified. Speculative, deductive metaphysics does not allow us to adequately understand the spiritual content of today's sociocultural events or to determine the real way to overcome the stereotypes of "permanent mass rebellion" because, even in the West, "philosophical pursuits" are mired in the loose sands of general skepticism. Legitimate diversity of views gave way to uncritical pluralism, showed a lack of faith in the existence of truth. Certain conceptions of life that originate in the East deprive truth of its absolute character.

The metaphysical context of the post-classical methodology of the model of convergent society of Ukraine determines the qualitative understanding of the spiritual elite of public socio-cultural values of society, often under the influence of neighbors from the West. European civilization is able to discover spiritual possibilities through the concept of "Homo Liber" – the foundation of an evolutionary approach to the postmodern personality as a civilized citizen. Civilizational breakdown, both in the world and in the Ukrainian socio-cultural space of a convergent society, shows that it is possible to realize its potential only through social requirements that testify to the level of metaphysical understanding of the philosophy of freedom that is combined both with the bearers of the culture of a convergent society, and with the liberation of the citizen from the deification of administrative or their antipodes – the revolutionary – ochlocracy forces of society.

The authority of the methodology, the organizers of philosophical education, the focus on improving the moral and professional qualities of young people who are interested in learning knowledge, its

humanitarian, applied, fundamental foundations, because they are aware of the axiological significance and necessity for the protection of the axioms of civilized existence, the reliability of training. The task of educational overcoming the fragmentary nature of the reform process requires the creators of the intellectual product of competence in the field of education. Positive results of the management of the education sector are possible only when the industry is headed not only by authoritative politicians, but also by those who communicate with the community without PR actions, have joint actions with the intellectual environment and patriotic-professional students. Dialogue should be conducted in the sense of the concept of sophocracy – a “difficult transition state”, followed by “civic insight”, the ability to find understanding in society.

Key words: *sophocracy, convergent society, metaphysics of education, information “knowledge society”, philosophy of freedom, civilized citizen, civilizational consciousness and civic nobility.*